

ХАЦАЮК ОЛЕКСАНДР ВОЛОДИМИРОВИЧ

заслужений тренер України, начальник кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту – начальник фізичної підготовки і спорту, Київський інститут Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-4166-9099>

ПУРНАК ВІКТОР ПАВЛОВИЧ

доктор філософії, доцент кафедри вогневої підготовки, Київський інститут Національної гвардії України
<https://orcid.org/0009-0002-2214-9351>

ВОЛЯНСЬКИЙ ВОЛОДИМИР ГЕОРГІЙОВИЧ

старший викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, Київський інститут Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0001-6528-3783>

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Подано результати науково-теоретичного обґрунтування та методичного розкриття підходів до формування критичного мислення у майбутніх офіцерів у процесі опанування ними дисциплін блока бойової підготовки «Вогнева підготовка», «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка».

Визначено актуальність проблеми розвитку критичного мислення в умовах трансформації системи вищої військової освіти, зростання вимог до аналітичного, рефлексивного та прогностичного складників професійної готовності майбутнього офіцера в умовах невизначеності й бойового ризику.

На основі системного, порівняльного та логіко-гносеологічного аналізу розглянуто специфіку зазначених дисциплін як інтегративного середовища для розвитку інтелектуальних компетентностей, що забезпечують ефективне прийняття рішень, адаптивність і саморефлексію майбутніх офіцерів. Уточнено педагогічні умови й методичні прийоми, що сприяють активізації когнітивної діяльності курсантів і курсанток в освітньому процесі, а саме: ситуаційне моделювання, евристичне опитування, бойове кейс-аналізування, рефлексивні вправи та психофізичне тренування.

Розкрито концептуальні засади педагогічного моделювання змісту й організації навчально-тренувальних завдань, орієнтованих на розвиток критичного мислення у поєднанні з фізичними й вогневими військово-прикладними навичками. У межах відповідних навчальних курсів доцільно реалізовувати такі педагогічні принципи: усвідомленість дії, інтелектуальна напруженість, контекстуальність, варіативність, рефлексивність.

Результати дослідження можуть бути використані в оновленні освітніх програм, підготовці методичних рекомендацій для викладачів блока бойової підготовки та розробленні тренувальних сценаріїв, що поєднують фізичний, вогневий, тактичний і когнітивний складники підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії України.

Ключові слова: *бойова підготовка; вогнева підготовка; критичне мислення; майбутні офіцери; методичні підходи; освітній процес; професійна підготовка; спеціальна фізична підготовка; фізичне виховання.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку системи вищої військової освіти України особливої значущості набуває формування у майбутніх офіцерів Національної гвардії України (НГУ) критичного мислення як ключової інтелектуально-когнітивної якості, що забезпечує високий рівень оцінювання, осмислення та прийняття рішень в умовах невизначеності, ризику й бойового стресу (в екстремальних умовах службово-бойової діяльності). З огляду на нові реалії ведення бойових дій, особливості гібридної війни, інформаційні впливи й потреби адаптації до швидкоплинної оперативної обстановки здатність здобувачів вищої освіти (курсантів і курсанток вищих військових навчальних закладів) до раціонального мислення, рефлексії, виявлення причинно-наслідкових зв'язків і виваженого прийняття рішень є не лише важливою, а й необхідною умовою професійної ефективності майбутнього офіцера.

Проте аналіз науково-методичної літератури і практичного досвіду професійної підготовки представників інституцій сектору безпеки і оборони України свідчить про фрагментарність, методичну неузгодженість і обмеженість застосування цілеспрямованих технологій формування критичного мислення саме у процесі вивчення таких дисциплін блока бойової підготовки, як «Вогнева підготовка» і «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка». Домінування сучасних методів навчання, орієнтованість на автоматизм виконання вправ, брак когнітивного навантаження у навчально-тренувальних ситуаціях призводять до зниження інтелектуальної активності курсантів і курсанток, обмежуючи розвиток їхньої аналітичної, прогностичної та рефлексивної компетентностей.

З іншого боку, сучасні вимоги до військового фахівця потребують інтеграції когнітивних і фізичних складників професійної підготовки. Саме дисципліни «Вогнева підготовка» і «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка» за умови належного методичного супроводу можуть стати ефективним інструментом не лише фізичного вдосконалювання, але й розвитку критичного мислення як засобу усвідомленого управління власними діями, прийняття нестандартних рішень, миттєвого аналізу ситуації та оцінювання ризиків під час виконання завдань за призначенням.

Отже, постає актуальна науково-педагогічна проблема – теоретичне обґрунтування і методичне розкриття ефективних підходів до формування критичного мислення у майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі опанування ними базових дисциплін бойової підготовки. Розв'язання цієї проблеми передбачає міждисциплінарний аналіз, переосмислення цілей і змісту вищої військової освіти, створення комплексних методичних засобів і педагогічних умов, що забезпечать гармонійне поєднання фізичного, тактичного й когнітивного компонентів підготовки офіцерських кадрів для потреб Національної гвардії України та інших інституцій сектору безпеки і оборони України.

Дослідницьку діяльність проведено у межах реалізації ініціативного наукового проекту «Креативність майбутніх офіцерів НГУ» (шифр «С.Ф.О. NGU»), який упроваджується з безпосередньою участю науково-педагогічних працівників кафедри вогневої підготовки факультету службово-бойової діяльності та кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Київського інституту Національної гвардії України. Проект орієнтовано на пошук ефективних педагогічних підходів до розвитку інтелектуально-креативного потенціалу здобувачів вищої освіти у системі багаторічної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування критичного мислення в умовах професійної підготовки військовослужбовців інституцій сектору безпеки і оборони України (СБОУ) особливо актуальна в умовах трансформацій, що відбуваються в системі вищої військової освіти України відповідно до стандартів НАТО, і потреб реалій гібридної війни. У науковому дискурсі ця проблема розглядається у працях таких українських дослідників, як О. Рибчук [1], В. Мірненко, В. Артамошченко, С. Палдюнас [2], В. Гридчин [3], В. Антонюк [4], С. Бріггс, Ю. Даник, Т. Малярчук [5], Т. Ковальчук, О. Користін, Н. Свиридюк [6], А. Братко, Д. Захарчук, В. Золка [7]. Вони наголошують на значенні критичного мислення як складника професійної компетентності офіцера, здатного до оперативного прийняття рішень у складних умовах, що супроводжуються невизначеністю й ризиком (екстремальними умовами службово-бойової діяльності).

Зокрема у працях С. Мельниченка, В. Овчинника, С. Гудала, М. Кулика [8], В. Рудинського [9], К. Горячевої [10], А. Сиротенка, В. Артамошченка [11], Ю. Сергієнко, А. Лаврентьєва, С. Антоненка [12] акцентовано на необхідності системного перегляду методик навчання дисциплін блока бойової підготовки у напрямі активізації пізнавальної діяльності курсантів і курсанток вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ).

Дослідження С. Нечаєва, О. Луганського, І. Крижанівського [13], І. Драгомира, Б. Нікулеску, Г. Обілістеану [14], А. Канової [15] розкривають значення евристичних методів і проблемно-орієнтованих підходів у військовій педагогіці як засобів розвитку когнітивної гнучкості й самостійного мислення. Стосовно фізичної і вогневої підготовки публікації [16–22] демонструють ефективність інтеграції інтелектуальних завдань у навчально-тренувальний процес, що так само сприяє розвитку здатності до логічного аналізу, оцінювання бойової обстановки, формування прогностичного мислення.

Незважаючи на наявність окремих теоретичних напрацювань, бракує цілісного методологічного бачення формування критичного мислення саме в межах дисциплін блока бойової підготовки. Дослідження зазвичай фрагментовані, не береться до уваги міждисциплінарний потенціал навчальних курсів, а методичні рекомендації не адаптовано до специфіки підготовки офіцерських кадрів для потреб Сил безпеки і оборони України з огляду на реалії сьогодення.

Отже, наукова проблема формування критичного мислення у процесі опанування дисциплін «Вогнева підготовка» і «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка» потребує комплексного аналізу, розроблення відповідних педагогічних моделей, методичних підходів і засобів їх реалізації в умовах освітнього процесу вищого військового навчального закладу.

Мета статті – науково-теоретичне обґрунтування і методичне розкриття підходів до формування критичного мислення у майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі опанування дисциплін «Вогнева підготовка» і «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка».

У процесі реалізації дослідно-аналітичного етапу членами науково-дослідної групи застосовано сукупність взаємодоповнювальних

методів наукового пізнання, адаптованих до предметної галузі дослідження, його цілей і завдань. Зокрема здійснено ретельний аналіз науково-методичної літератури, що дало змогу окреслити теоретичні засади проблеми, виявити наявні підходи до формування критичного мислення у сфері військово-професійної освіти. Системний аналіз уможливив комплексний розгляд освітнього процесу як цілісної системи, у межах якої простежуються причинно-наслідкові зв'язки між його компонентами і розвитком мисленнєвих навичок здобувачів вищої освіти (курсантів і курсанток). Застосування порівняльного аналізу дало змогу зіставити ефективність різних педагогічних практик і освітніх моделей у межах дисциплін блока бойової підготовки. Педагогічне моделювання використовувалося для створення теоретичної конструкції процесу формування критичного мислення у майбутніх офіцерів НГУ, яка враховує специфіку військового фаху й сучасні виклики безпекового середовища. Методи абстрагування та узагальнення забезпечили виявлення домінуючих закономірностей, що визначають результативність цього процесу.

Крім того, дослідження ґрунтувалося на емпіричній базі: узагальнені матеріали реального бойового досвіду, практичні здобутки освітньо-професійної підготовки осіб офіцерського складу для потреб НГУ та інших інституцій СБОУ. Це дало змогу підвищити прикладну цінність дослідження і забезпечити його відповідність реаліям сьогодення.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах трансформацій безпекового середовища, гібридного характеру воєн, широкого застосування інформаційно-психологічних засобів впливу й технологічної насиченості бойових дій формування критичного мислення у майбутніх офіцерів інституцій СБОУ, зокрема НГУ, набуває особливої ваги. Успішна діяльність військового керівника, здатного приймати обґрунтовані, відповідальні й нестандартні рішення в умовах невизначеності, великою мірою залежить від його вміння аналізувати, оцінювати, інтерпретувати інформацію, здійснювати рефлексію та обґрунтоване судження, тобто від сформованості критичного мислення.

Визнано, що критичне мислення – це інтелектуальний процес активного і вмотивованого аналізу, синтезу, оцінювання інформації, який передбачає гнучкість мислення, автономність суджень, здатність до

самокорекції й до ухвалення зважених рішень. У галузі військової освіти, а саме підготовки офіцерських кадрів, ця якість мислення відіграє важливу роль в організації бойової діяльності, управлінні підрозділами, оцінюванні загроз, адаптації до змін у бойовому просторі.

Особливої актуальності це питання набуває у процесі опанування таких дисциплін, як «Вогнева підготовка» і «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка». На перший погляд, вони мають прикладний, утилітарний характер і орієнтовані на розвиток фізичних, психофізіологічних та технічних якостей військовослужбовців (прикладних професійних компетентностей). Проте більш глибокий аналіз виявляє їхній потужний потенціал у сфері когнітивного розвитку особистості офіцера.

Вогнева підготовка охоплює процеси орієнтації у просторі, миттєвого аналізу обстановки, оцінювання бойового простору, застосування тактик ведення вогню у динамічно змінюваних умовах. Це формує вміння миттєво аналізувати вхідні дані, брати до уваги багато чинників, оцінювати ризики й наслідки власних рішень. Педагогічна цінність полягає у можливості розгортання ситуацій бойового моделювання, упровадження методів тактичного кейс-аналізу, тренінгів із динамічними сценаріями, які розвивають аналітичну гнучкість курсантів і курсанток [19, 20, 22].

Ще більше можливостей для розвитку критичного мислення відкриває дисципліна «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка», особливо проведення занять за екстремальних умов, із застосуванням елементів психологічного навантаження, сенсорної ізоляції, часових обмежень. В умовах спеціальної фізичної підготовки критичне мислення проявляється в умінні контролювати стан власного організму, керувати фізичними ресурсами, приймати оперативні рішення в умовах втоми, стресу чи ризику травматизації [18, 21].

Для наукового підтвердження важливості формування критичного мислення у процесі бойової підготовки членами науково-дослідної групи (НДГ) було організовано порівняльне дослідження на базі Київського інституту Національної гвардії України (КІ НГУ, $n = 65$ осіб) і Національної академії Національної гвардії України (НА НГУ, $n = 147$ осіб).

Результати дослідження підтвердили, що спеціально організована методика розвитку критичного мислення у процесі фізичної і вогневої підготовки суттєво підвищує не лише когнітивні, але й операційні показники ефективності курсантів і курсанток (див. табл. 1).

Формування критичного мислення у майбутніх офіцерів Національної гвардії України є невід'ємним елементом підготовки

фахівця нового покоління, здатного приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності, обмеженого часу та високого ризику. Цей процес актуалізується під час опанування здобувачами вищої освіти дисциплін блока бойової підготовки, зокрема «Вогнева підготовка» і «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка». Саме в межах цих навчальних компонентів закладається підґрунтя практичної компетентності, що має доповнюватись інтелектуальним потенціалом офіцера – здатністю до рефлексії, критичного аналізу, інтерпретації та оцінювання ситуацій в умовах бойової обстановки.

Проаналізувавши наукові праці [12, 19, 22], варто констатувати, що критичне мислення у професійному аспекті являє собою здатність військовослужбовця до: усвідомленої інтерпретації оперативної інформації; оцінювання адекватності дій у динамічному середовищі; виявлення помилкових суджень і суперечностей у діях підрозділу; вибору найбільш ефективної тактики дій серед альтернативних варіантів; інтелектуального моделювання ризиків у процесі прийняття управлінських рішень. Крім того, в умовах сучасного збройного конфлікту критичне мислення є не лише когнітивним компонентом професіоналізму, а й елементом виживання і збереження боєздатності підрозділу.

З огляду на викладене вище членами НДГ виокремлено такі методичні підходи:

1) для дисципліни «Вогнева підготовка»: проблемно-ситуаційне навчання (Problem-based learning), метод бойових кейсів і аналізу рішень;

2) для дисципліни «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка»: контекстуалізація фізичних завдань; тактичні ігри та ситуаційне навчання (супутнє фізичне тренування).

Наведені підходи (див. табл. 2) забезпечують формування критичного мислення у процесі вивчення дисциплін блока бойової підготовки у майбутніх офіцерів-правоохоронців (курсантів КІ НГУ та НА НГУ).

За результатами моніторингу науково-методичної, спеціальної та довідкової літератури [8, 12, 15, 17, 18, 20, 22] члени науково-дослідної групи встановили, що запровадження цифрових симуляторів, відеоаналізу (біомеханічного аналізу прикладних рухів), персональних трекерів фізичних навантажень, а також VR-платформ (технологій) відкриває нові можливості для аналізу власних дій курсантів (курсанток). Так, відеоаналіз вправ із вогневої підготовки дає змогу оцінювати послідовність дій і помилок, трекери – розподіл фізичних зусиль, відновлення, ритмічність рухів, а VR-технології – симулювати сценарії з елементами когнітивного перевантаження (кілька загроз одночасно).

Таблиця 1 – Основні показники рівня сформованості критичного мислення у процесі опанування здобувачами вищої освіти КІ НГУ та НА НГУ дисциплін «Вогнева підготовка» і «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка»

Показники	Група із цілеспрямованим розвитком критичного мислення (Ег)	Контрольна група (Кг)
Швидкість прийняття рішень (середня)	4,3 с	7,8 с
Точність тактичного оцінювання ситуації	91 %	67 %
Рівень психоемоційної стабільності у стрес-тесті	Високий (78 %)	Середній(51 %)
Кількість помилок під час виконання вправ зі змінними умовами	1,2	3,9

Таблиця 2 – Основні методичні підходи, що забезпечують формування критичного мислення у представників досліджуваної категорії

Методичні підходи	Змістові характеристики
<i>1. Вогнева підготовка</i>	
1.1 Проблемно-ситуаційне навчання (Problem-based learning)	Проблемно-ситуаційний підхід передбачає постановку перед курсантами (курсантками) тактичних, логістичних або психологічно складних завдань, розв'язання яких потребує аналізу, гіпотезування, прогнозування наслідків. Наприклад, завдання на ураження цілі у змінених погодних умовах з обмеженим боєкомплектом; аналіз наслідків неправильного вибору позиції для ведення вогню; вибір типу зброї залежно від характеристик ворога, наявних засобів прикриття та висоти місцевості. У межах цього підходу використовується моделювання бойових сценаріїв із непередбачуваним розвитком подій, що спонукає курсантів (курсанток) до гнучкого переосмислення дій і критичного оцінювання стандартних шаблонів
1.2 Метод бойових кейсів і аналізу рішень	Реальні чи змодельовані бойові ситуації (кейси) є об'єктами для дискусій, групового аналізу й порівняння альтернатив. Наприклад, аналіз бойових дій (операцій) у місті (використання бойового досвіду військ, противника, союзників); оцінювання дій розрахунку кулеметника в екстремальних умовах; розгляд ситуацій ненадійного зв'язку в умовах щільного вуличного бою. Ці кейси опрацьовуються із застосуванням системи оціночних запитань, які спонукають до виявлення прихованих помилок, слабких ланок у рішенні, а також потенційних варіантів оптимізації
<i>2. Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка</i>	
2.1 Контекстуалізація фізичних завдань	Фізичні вправи подаються не як ізольовані елементи, а як частина тактичних сценаріїв, що потребують додаткового осмислення. Наприклад, вправи з прискореного пересування, у бронжилеті по пересічній місцевості оцінюються за такими критеріями, як витривалість, швидкість, оцінювання обстановки, вибір найбезпечнішого маршруту; вправи з евакуації пораненого: аналіз тактики укриття, визначення пріоритетів у бойових діях
2.2 Тактичні ігри та ситуаційне навчання (супутнє фізичне тренування)	Імітаційні модулі, в яких фізична дія супроводжується логічними й командирськими завданнями, є ефективним засобом розвитку критичного мислення. Наприклад, командир групи отримує нову ввідну щодо зміни завдання під час пішого маршу, курсанти (курсантки) повинні адаптуватися до виконання завдання без втрати часу; під час ввідної (імітації нападу на колону противника) курсантам (курсанткам) необхідно самостійно розподілити функції з огляду на фізичну готовність кожного військовослужбовця
Рефлексивно-аналітичне опрацювання результатів. Після виконання вправ курсанти (курсантки) заповнюють <i>рефлексивні картки</i> , де відповідають на запитання: які труднощі виникли, які рішення було прийнято й чому, що можна було зробити по-іншому. Такі дії формують <i>звичку до самоаналізу</i> , який є основою критичного мислення	

З огляду на зазначене вище наведемо сконструйовану графічну модель формування критичного мислення у майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі опанування ними дисциплін блока бойової підготовки (рис. 1). Ця модель ілюструє взаємозв'язок між дисциплінами, методичними підходами, сучасними інструментами і кінцевим

результатом – розвитком критичного мислення у представників досліджуваної категорії.

На підставі отриманих результатів (див. табл. 1) членами науково-дослідної групи складено порівняльну таблицю (див. табл. 3), що демонструє ефективність запропонованих методичних підходів, які доцільно використовувати в освітньому процесі представників досліджуваної категорії.

Рисунок 1 – Графічна модель формування критичного мислення у майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі опанування дисциплін блока бойової підготовки

Таблиця 3 – Порівняльна таблиця основних методичних підходів

Методичний підхід	Застосування у вогневій підготовці	Застосування у фізичній та СФП	Вплив на критичне мислення
Проблемно-ситуаційне навчання	Розв'язання змінених бойових ситуацій, тактичних дилем	Реакція на зміну даних під час виконання фізичних вправ	Розвиток гнучкості мислення, уміння реагувати на зміни
Кейс-метод (аналіз бойових дій)	Розбір прикладів дій підрозділів (успішних/неуспішних)	Аналіз вправ, що містять помилки або елементи надзвичайних ситуацій	Формування аналітичного мислення, уміння бачити причинно-наслідкові зв'язки
Ситуаційно-тактичні ігри	Симуляції бою з тактичним командуванням	Квестові та ситуаційні змагання, змагальний метод	Активізація прийняття рішень у динаміці, розвиток командного мислення
Рефлексивне оцінювання	Самоаналіз після стрільб, оцінювання ефективності прийнятих рішень	Оцінювання дій після фізичних навантажень, робота з рефлексивними картами	Розвиток самооцінки, уміння визнавати помилки та їх виправляти
Інструменти: VR, тренажери, відео	Тренажери для імітації вогневих контактів	Трекери навантажень, відеофіксація фізичних вправ, симулятори тактичних ситуацій	Мультирівневий аналіз дій, розвиток візуального критичного сприйняття

Розвиток критичного мислення у курсантів і курсанток ВВНЗ Національної гвардії України у процесі опанування дисциплін блока бойової підготовки має ґрунтуватися на інтеграції фізичного, когнітивного й морального навантаження з одночасним зануренням у динамічно змінюване тактичне середовище. Запровадження проблемно-орієнтованих методів, контекстуальних практик, рефлексивного оцінювання та цифрових технологій дає змогу не лише оптимізувати процес навчання, але й формувати офіцерів, здатних критично мислити, діяти самостійно й відповідально в екстремальних умовах службово-бойової діяльності.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Науково-теоретичне обґрунтування і методичне розкриття підходів до формування критичного мислення у майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі опанування ними дисциплін «Вогнева підготовка» та «Фізичне виховання і спеціальна фізична підготовка» дали змогу сформулювати такі висновки.

1. Критичне мислення є однією з важливих професійно значущих когнітивних компетентностей офіцера в умовах сучасного безпекового середовища, що характеризується нестабільністю, непередбачуваністю та високим рівнем загроз. Його розвиток необхідний для ефективного

аналізу бойової обстановки, прийняття зважених рішень і здійснення адаптивних дій в умовах невизначеності (екстремальних умовах службово-бойової діяльності).

2. Дисципліни блока бойової підготовки, зокрема «Вогнева підготовка» і «Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка», мають значний потенціал для інтеграції евристичних, проблемно-орієнтованих, кейс-методичних і рефлексивно-діяльнісних підходів, що сприяє активізації когнітивної діяльності курсантів і курсанток ВВНЗ НГУ (інших інституцій сектору безпеки і оборони України) та формуванню у них умінь логічного аналізу, прогностичного мислення, самостійного прийняття рішень у стресогенних умовах (екстремальних умовах службово-бойової діяльності).

3. Розроблена членами науково-дослідної групи експериментальна модель формування критичного мислення у майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі опанування дисциплін блока бойової підготовки передбачає цілісну інтеграцію компонентів: мотиваційно-цільового, змістово-операційного, організаційно-методичного, контрольного-оцінного. Її запровадження забезпечує системність і керованість процесом розвитку критичного мислення у навчанні.

4. Результати теоретичного аналізу доводять необхідність перегляду традиційних підходів до викладання дисциплін блока бойової підготовки в напрямі переорієнтації з формального засвоєння знань на розвиток здатності до гнучкого мислення, постановки проблем, аналізу альтернатив та оцінювання ризиків. Це зумовлює потребу в запровадженні інноваційних дидактичних технологій, що відповідають вимогам сучасної вищої військової освіти.

5. Науково-методичне забезпечення формування критичного мислення у майбутніх офіцерів має ґрунтуватися на принципах особистісно орієнтованого навчання, військово-професійної спрямованості, інтеграції фізичних та інтелектуальних навантажень, міждисциплінарності і предметності освітнього процесу.

З огляду на багатофакторність і комплексність проблематики формування критичного мислення у вищій військовій освіті подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на емпіричну перевірку ефективності запропонованих методичних підходів в умовах освітньої практики вищих військових навчальних закладів Національної гвардії України (інституцій сектору безпеки і оборони України), зокрема шляхом педагогічного експерименту.

Перелік джерел посилання

1. Rybchuk, O. Officer's critical thinking in the process of operational planning. *Science and Education*. 2024. No. 4. P. 56–61.

2. Mirnenko, V., Artamoshchenko, V., Paldūnas, S. Meeting NATO standards in quality assurance: institutional audit of professional military education of Ukraine. *Civitas et Lex*. 2021. No. 4. P. 7–21.

3. Hrydchyna, V. Implementation of NATO standards in military education. *Visnyk Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military-Special Sciences*. 2024. No. 4 (60). P. 5–9.

4. Antoniuk, V. P. The war as a factor of upheavals and transformations in higher education – experience of Ukraine. *Higher Education – Reflections From the Field*. 2023. No. 1. P. 157–159.

5. Briggs, C., Danyk, Yu., Maliarchuk, T. Security Aspects of Hybrid War, COVID-19 Pandemic and Cyber-Social Vulnerabilities. *Connections: The Quarterly Journal*. 2021. No. 20 (3). P. 47–72.

6. Kovalchuk, T., Korystin, O., Sviridyuk, N. Hybrid threats in the civil security sector in Ukraine.

Problems of Legality. 2023. No. 1. P. 122–126. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.147.180550>.

7. Bratko, A., Zaharchuk, D., Zolka, V. Hybrid warfare – a threat to the national security of the state. *Revista de Estudios en Seguridad Internacional*. 2021. No. 7 (1). P. 147–160.

8. Мельниченко С., Овчинник В., Гудаль С., Кулик М. Педагогічні аспекти розвитку лідерських якостей у курсантів вищих військових навчальних закладів. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Педагогіка та психологія*. 2024. № 10 (1). С. 87–97.

9. Rudynskyi, V. The Implementation of the Blended Learning Technologies at the Higher Military Educational Institution: Features of the Readiness Formation of the Future Special Purpose Specialists for Professional Activity. *Educological Discourse*. 2024. No. 1. P. 131–137. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2024.110>.

10. Horyacheva, K. Enhancing Strategic Thinking through Role-Playing Games in the Training of Cadets in Military Higher Educational Institutions (Ukrainian Case Study). *ICERI2024 Proceedings*. 2024. No. 1. P. 4–8.

11. Сиротенко А. М., Артамошченко В. С. Набуття сумісності військової освіти і підготовки кадрів сил оборони на засадах якості. *Наука і оборона*. 2021. № 1. С. 48–53.

12. Sergienko, Yu., Lavrentiev, A., Antonenko, S. Formation of tactics of actions of cadets taking into account their cerebration during training in higher education institution. *Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*. 2023. No. 54. P. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.15391/snsv.2016-4.017>.

13. Nechaiev, S. M., Luhanskyi, O. P., Kryzhanivskyi, I. M. Group project training technology in training of operational level listeners). *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho universytetu Povitrianykh Syl*. 2021. No. 70. P. 118–124.

14. Dragomir, I., Niculescu, B., Obilisteanu, G. Problem-Based Strategies for Teaching Military English. *Knowledge-based Organization*. 2019. No. 25 (2). P. 240–244.

15. Kanova, A. Yu. Methodological Approaches of Professional Training of Ukrainian Armed Forces Officers According to NATO Standards. *Innovative Solution in Modern Science*. 2021. No. 6 (50). P. 137–148. DOI: [https://doi.org/10.26886/2414-634X.6\(50\)2021.5](https://doi.org/10.26886/2414-634X.6(50)2021.5).

16. Andres, A., Kryzhanovskiy, V., Rymar, O. Socio-personal aspects of psychophysical training

of personnel of the National Guard of Ukraine. *Physical Education, Sports and Health Culture in Modern Society*. 2021. No. 2 (54). P. 3–11.

17. Фізична підготовленість – як складова успішного виконання завдань за призначенням (на прикладі фахівців інженерних військ) / Романчук С. та ін. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2024. № 7 (180). С. 147–154. DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.7\(180\).30](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.7(180).30).

18. Khatsaiuk, O. et al. (2021). Preparing Future Officers for Performing Assigned Tasks through Special Physical Training. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. No. 13 (2). p. 457–475. DOI: <https://doi.org/10.18662/rem/13.2/431>.

19. Формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів різних інституцій сектору безпеки і оборони України в системі вогневої підготовки із використанням сучасних технічних засобів навчання / Марков О. В. та ін. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 32 (2). С. 60–74.

20. Апробація педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів НГУ до застосування ПТРК «JAVELIN» із акцентованим використанням засобів СФП / Самсонов Ю. В. та ін. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2023. № 3 (161). С. 136–141.

21. Medvid, M. et al. Sports Pedagogy: Readiness of Cadets to Apply Physical Action in Different Conditions of Service Activity. *RREM*. 2024. No. 16 (2). P. 336–355. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/16.2/860>.

22. Кізян Р. В., Хацаюк О. В., Бірюков О. І. Апробація організаційно-педагогічних умов формування навичок стрільби з автоматичної стрілецької зброї майбутніх офіцерів НГУ. *Науковий вісник КІ НГУ*. 2023. № 2. С. 31–39. DOI: <https://doi.org/10.59226/2786-6920.2.2023.31-39>.

References

1. Rybchuk, O. (2024). Officer's critical thinking in the process of operational planning. *Science and Education*, no. 4, pp. 56–61 [in English].

2. Mirnenko, V., Artamoshchenko, V., Paldūnas, S. (2021). Meeting NATO standards in quality assurance: institutional audit of professional military education of Ukraine. *Civitas et Lex*, no. 4, pp. 7–21 [in English].

3. Hrydchyna, V. (2024). Implementation of NATO standards in military education. *Visnyk Taras Shevchenko National University of Kyiv. Seriya: military-special sciences*, vol. 4 (60), pp. 5–9 [in English].

4. Antoniuk, V. P. (2023). The war as a factor of upheavals and transformations in higher education – experience of Ukraine. *Higher Education – Reflections From the Field*, no.1, pp. 157–159 [in English].

5. Briggs, C., Danyk, Yu., Maliarchuk, T. (2021). Security Aspects of Hybrid War, COVID-19 Pandemic and Cyber-Social Vulnerabilities. *Connections: The Quarterly Journal*, no. 20 (3), pp. 47–72 [in English].

6. Kovalchuk, T., Korystin, O., Sviridyuk, N. (2023). Hybrid threats in the civil security sector in Ukraine. *Problems of Legality*, no. 1, pp. 122–126. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.147.180550> [in English].

7. Bratko, A., Zaharchuk, D., Zolka, V. (2021). Hybrid warfare – a threat to the national security of the state. *Revista de Estudios en Seguridad Internacional*, no. 7 (1), pp. 147–160 [in English].

8. Melnychenko S., Ovchynnyk V., Hudal S., Kulyk M. (2024). *Pedahohichni aspekty rozvytku liderskykh yakostei u kursantiv vyshchyykh viiskovykh navchalnykh zakladiv* [Pedagogical aspects of developing leadership qualities in cadets of higher military educational institutions]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: pedahohika ta psykholohiia*, vol. 10 (1), pp. 87–97 [in Ukrainian].

9. Rudynskiy, V. (2024). The Implementation of the Blended Learning Technologies at the Higher Military Educational Institution: Features of the Readiness Formation of the Future Special Purpose Specialists for Professional Activity. *Educological Discourse*, no. 1, pp. 131–137. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2024.110> [in English].

10. Horyacheva, K. (2024). Enhancing Strategic Thinking through Role-Playing Games in the Training of Cadets in Military Higher Educational Institutions (Ukrainian Case Study). *ICERI2024 Proceedings*, no. 1, pp. 4–8 [in English].

11. Syrotenko A. M., Artamoshchenko, V. S. (2021). *Nabuttia sumisnosti viiskovoi osvity i pidhotovky kadriv syl oborony na zasadakh yakosti* [Acquiring compatibility of military education and training of defense forces personnel on the basis of quality]. *Nauka i oborona*, no 1, pp. 48–53 [in Ukrainian].

12. Sergienko, Yu., Lavrentiev, A., Antonenko, S. (2023). Formation of tactics of actions of cadets taking into account their cerebration during training in higher education institution. *Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*, no. 54, pp. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.15391/snsv.2016-4.017> [in English].
13. Nechaiev, S. M., Luhanskyi, O. P., Kryzhanivskyi, I. M. (2021). Group project training technology in training of operational level listeners). *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho universytetu Povitrianykh Syl*, vol. 70, pp. 118–124 [in English].
14. Dragomir, I., Niculescu, B., Obilisteanu, G. (2019). Problem-Based Strategies for Teaching Military English. *Knowledge-based Organization*, no. 25 (2), pp. 240–244 [in English].
15. Kanova, A. Yu. (2021). Methodological Approaches of Professional Training of Ukrainian Armed Forces Officers According to NATO Standards. *Innovative Solution in Modern Science*, no. 6 (50), pp. 137–148. DOI: [https://doi.org/10.26886/2414-634X.6\(50\)2021.5](https://doi.org/10.26886/2414-634X.6(50)2021.5) [in English].
16. Andres, A., Kryzhanovskiy, V., Rymar, O. (2021). Socio-personal aspects of psychophysical training of personnel of the National Guard of Ukraine. *Physical Education, Sports and Health Culture in Modern Society*, no. 2 (54), pp. 3–11 [in English].
17. Romanchuk S., Ozharevskiy V., Pankevych Ya., Kolinko I., Pylypchak V., Meleshenko O., Senyk R. (2024). *Fizychna pidhotovlenist – yak skladova uspishnoho vykonannia zavdan za pryznachenniam (na prykladi fakhivtsiv inzhenernykh viisk)* [Physical fitness – as a component of successful performance of assigned tasks (on the example of specialists of the engineering troops)]. *Naukovyi chasopys Ukrainського derzhavnogo universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Serii 15*, no. 7 (180), pp. 147–154. DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.7\(180\).30](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.7(180).30) [in Ukrainian].
18. Khatsaiuk, O., Medvid, M., Maksymchuk, B., Kurok, O., Dziuba, P., Tyurina, V., Chervonyi, P., Yevdokimova, O., Levko, M., Demchenko, I., Maliar, N., Maliar, E., Maksymchuk, I. (2021). Preparing Future Officers for Performing Assigned Tasks through Special Physical Training. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, no. 13 (2), pp. 457–475. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.2/431> [in English].
19. Markov O. V., Samsonov Yu. V., Borodin S. V., Shemchuk V. A., Atamanenko I. O. (2021). *Formuvannia profesiynykh kompetentnosti maibutnikh ofitseriv riznykh instytutsii sektoru bezpeky i oborony Ukrainy v systemi vohnevoi pidhotovky iz vykorystanniam suchasnykh tekhnichnykh zasobiv navchannia* [Formation of professional competencies of future officers of various institutions of the security and defense sector of Ukraine in the system of fire training using modern technical training tools]. *Innovatsiina pedahohika*, no. 32 (2), pp. 60–74 [in Ukrainian].
20. Samsonov Yu. V., Markov O. V., Zabula O. Ye., Khatsaiuk O. V., Harbar Ye. O., Mahmet T. M., Zadorozhnyi K. A., Povar O. V. (2023). *Aprobatsiia pedahohichnykh umov formuvannia hotovnosti maibutnikh ofitseriv NGU do zastosuvannia PTRK "JAVELIN" iz aktsentovanykh vykorystanniam zasobiv SFP* [Testing of pedagogical conditions for forming the readiness of future NGU officers to use the JAVELIN ATGM with an emphasis on the use of SFP means]. *Naukovyi chasopys Ukrainського derzhavnogo universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Serii 15*, vol. 3 (161), pp. 136–141 [in Ukrainian].
21. Medvid, M., Khatsaiuk, O., Sydorchenko, K., Vorok, S., Kernas, A., Borovyk, M. (2024). Sports Pedagogy: Readiness of Cadets to Apply Physical Action in Different Conditions of Service Activity. *RREM*, no. 16 (2), pp. 336–355. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/16.2/860> [in English].
22. Kizian R. V., Khatsaiuk O. V., Biriukov O. I. (2023). *Aprobatsiia orhanizatsiino-pedahohichnykh umov formuvannia navychok strilby z avtomatychnoi striletskoi zbroi maibutnikh ofitseriv NGU* [Testing of organizational and pedagogical conditions for the formation of automatic small arms shooting skills of future NGU officers]. *Naukovyi visnyk KI NHU*, vol. 2, pp. 31–39. DOI: <https://doi.org/10.59226/2786-6920.2.2023.31-39> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції / Received: 07.07.2025

Прорецензовано / Revised: 18.07.2025

Схвалено до друку / Accepted: 25.07.2025

KHATSAIUK OLEKSANDR

*Honored coach of Ukraine, Head of the Department of Physical Education,
Special Physical Training and Sports – Head of Physical Training and Sports,
Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4166-9099>*

PURNAK VIKTOR

*PhD, Associate Professor of the Department of Fire Training,
Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine
<https://orcid.org/0009-0002-2214-9351>*

VOLIANSKYI VOLODYMYR

*Senior Lecturer at the Department of Physical Education,
Special Physical Training and Sports,
Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-6528-3783>*

FORMATION OF CRITICAL THINKING IN FUTURE OFFICERS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECT

The article presents the results of a scientific and theoretical substantiation and methodological elaboration of approaches to the development of critical thinking in future officers during the study of subjects within the "combat training" block, namely: "Firearms Training" and "Physical Education and Special Physical Training". The relevance of cultivating critical thinking is substantiated in the context of ongoing transformations in the system of higher military education, as well as growing demands for the analytical, reflective, and prognostic components of officers' professional competence in conditions of uncertainty and combat-related risk.

Through the use of systemic, comparative, and logical-gnoseological analysis, the study identifies the specific features of these disciplines as an integrative environment conducive to the development of intellectual competencies that foster effective decision-making, adaptability, and self-reflection among future officers. The article specifies pedagogical conditions and methodological techniques that enhance cadets' cognitive engagement in the educational process, including situational modeling, heuristic questioning, combat case analysis, reflective exercises, and psychophysical training.

The conceptual foundations of pedagogical modeling of content and organization of educational and training tasks are disclosed, focusing on the integration of critical thinking development with physical and applied combat skills. Key pedagogical principles to be implemented within relevant training courses are identified: conscious action, intellectual intensity, contextualization, variability, and reflexivity.

The results of the study may be applied to the modernization of educational programs, the development of methodological guidelines for instructors in the field of combat training, and the design of training scenarios that integrate physical, tactical, and cognitive components of officer preparation.

Keywords: *combat training; firearms training; critical thinking; future officers; methodological approaches; educational process; professional training; special physical training physical education*